

ასოციაცია "მწვანე ალტერნატივა"-სა და **CEE BANKWATCH NETWORK**-ის
სენი სუნები და კომენტარები
აღმართაში მართარი ნარეების მართვის პროექტის
გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პირველი ვარიანტი საფუძველზე

I. შესავალი

2008 წლის 19 დეკემბერს აღმართის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამართალთა დეპარტამენტი გამოაქვეყნა "მართარი საფარველები ნარეების მართვა აღმართის ავტონომიური რესპუბლიკაში" პროექტის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზს) პირველი ვარიანტი, რომლის გამოქვეყნებიდან დაიწყო არჩეული დოკუმენტის საჯარო განხილვის 120-დღიანი ციკლი.

პროექტის მთლიანი რეზიუმე შეადგენს 7 მილიონ ევროს (3 მილიონ ევრო - სესხი, 4 მილიონ ევრო - გრანტი), რომლის გამოყენება ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკისა (ერგბ) და შვედეთის ფონდის **Sida**-ს მიერ.

გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის პირველი ვარიანტის თანახმად, პროექტის მიზანია მართარი ნარეების მართვა აღმართის მთელი ტერიტორიაზე, რაც ორ ეტაპად უნდა განხორციელდეს. კერძოდ, პირველ ეტაპზე ადგილობრივი მნიშვნელობის ტერიტორიების გამოვლენა და მათზე, მისი ადგილობრივი მნიშვნელობის ტერიტორიების გამოვლენის და სანაპირო ზონაზე და ხელვაკურის ავტომაგისტრალის გაწვრივ მიმდებარე ტერიტორიაზე. მეორე ეტაპზე მოხდება მართარი ნარეების მართვის მოწინავე მეთოდების დანერგვა აღმართის სოფლებში. პროექტის განხორციელების არეალი მოიცავს ტერიტორიას სავიზრის სანაპირო ზონის გაწვრივ, სადაც ცხოვრობს აღმართის მოსახლეობის დაახლოებით 80%.

პროექტის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზს) პირველი ვარიანტის გამოქვეყნების შემდეგ დაიწყო დოკუმენტის საჯარო განხილვის ბათუმი, გორი და ჭავჭავაძის (2009 წლის 22 და 23 იანვარი).

II. ზოგადი ხასიათის სენი სუნა

2007 წელს მომზადებულ საგარეო ტერიტორიაზე ნარეების ინვენარიზაციის ანგარიშს¹ თანახმად ირკვევა, რომ "აქალი ნაგავსარეის მსენებლობის მიზნით, სერცულია მიწის ფართობი (12 ჰა) დაბა ჭავჭავაძის მსენებლობის პროექტი, რომელიც უნდა დაფინანსდეს ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის მიერ".

¹ გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო: "საგარეო ტერიტორიაზე ნარეების ინვენარიზაციის ანგარიში"; ტაბლი 2.1 "აღმართის ავტონომიური რესპუბლიკა"; 2007 წელი;

sainteresoa, Tu 2007 wl isaTvis ukve SerCeul i iyo miwis farTobi nagavsayrel is asaSenebl ad da momzadebuli iyo aseve proeqti dasamtkicebl ad evropis rekonstruqciisa da ganviTarebis bankisTvis, maSin gaugebaria, ra proeqtis damuSaveba mimdinareobs am etapze da aris, Tu ara dRes warmodgenil i proeqti 2007 wel s Seqmnil i proeqtis anal ogi. Tu saubaria erTsa da imave proeqtze, aseT SemTxvevaSi, gaugebaria, saerTod ras emsaxureba garemoze zemoqmedebis Sefasebis da sazogadoebrivi ganxil vebis mimdinare procesi, gansakuTrebiT ki, Tu gadawyvetil eba nagavsayrel is adgil mdebareobis Sesaxeb ukve miRebul i iyo 2007 wl amde.

III. informaciis xel mi sawdomobasa da sazogadoebis monawileobasTan dakavSirebul i Seni Svnebi

aRsaniSnavia, rom skopingis etapisgan gansxvavebiT, rodesac proeqtze sajaro konsul taciebis Sesaxeb gamoqveynebul gancxadebas Tan ar erTvoda skopingis dokumenti da mxolod sami dRiT adre moxerxda misi gamoqveyneba, garemoze zemoqmedebis Sefasebis pirveli variantis sajaro ganxil vebis dawyebis Sesaxeb gamoqveynebul gancxadebas ukve Tan erTvoda gansaxil veli dokumenti (qarTuli da ingl isuri variantebi).

baTumi

pirveli sajaro Sexvedra gaimarTa q. baTumi Sps "sandasuftavebis" ofisiSi 2009 wl is 22 ianvars. aRniSnuli Sexvedrisadmi sakmaod didi interesi gamoiCena adgil obrivma tel eviziebma, Tumca es faqti ar metyvel ebs Sexvedris Sesaxeb adgil obrivi mosaxleobisa Tu adgil obrivi samoqal aqo jgufebis saTanadod informirebul obaze, rac sajaro ganxil vebSi maTi monawileobis xarixzec aisaxa. adgil obrivi masmediis sajaro ganxil vit daintereseba udavod misasal mebelia, amasTan, media SeiZleba gamoyenebul iqnes momaval i sajaro ganxil vebis Sesaxeb mosaxleobis winaswari informirebisatvis.

aseve, ar SeiZleba ar aRiniSnos sajaro ganxil vis dawyebamde aWaris avtonomiuri respublikis garemos dacvisa da bunebrivi resursebis sammarTvel os ufrosis moadgil is mier tel eviziisaTvis micemul i intervius Sesaxeb, sadac gaxadebul iqna, rom axali sanitaruli nagavsayrel is mSenebl obis adgil ad ukve damtkicebulia Caqvis teritoria.

qobuleTi

proeqtTan dakavSirebuli meore Sexvedra gaimarTa 23 ianvars q. qobuleTiSi. aRsaniSnavia, rom misamarTi romelic miTitebuli iyo sajaro ganxil vis Catarebis adgil ad ar Seesabameboda sinamdviles, kerZod, gancxadebis Tanaxmad, sajaro ganxil vis adgil ad miTitebuli iyo qobuleTis municipalitetis gamgeobis administracia misamarTze: rustavelis 139a. sinamdvileSi gamgeobis administracia mdebareobs aRmaSeneblis gamzirze da ara rustavelze, ramac warmoSva garkveul i dabneuloba sajaro ganxil vaze daswrebis msurvelTaTvis.

garda amisa, municipalitetis gamgeobis SenobaSi aratu ar iyo miTitebuli proeqtis sajaro ganxil vis Sesaxeb raime saxis informacia, aramed TviT gamgeobis TanamSromlebmacki, ar aferi icodnen am Sexvedris Sesaxeb.

aucil ebl ad unda aRiniSnos is faqtic, rom qobul eTSi Catarabul i saj aro ganxil va formal ur xasiaTs atarebda, razec metyvel ebs Sexvedris monawil eTa Semadgenl oba (saj aro ganxil vas eswrebodnen mxol od qobul eTis gameobis TanamSroml ebi).

Caqvi

CaqvSi adgil ze gasvl isa da adgil obriv mosaxl eobasTan gasaubrebisas (Cais ubani, me-7 raioni) aRmoCnda, rom adgil obriv mosaxl eobas araTu ar hqonda informacia proeqtis fargl ebSi dagegmil i saj aro ganxil vebis Sesaxeb, aramed saerTod ar hqonda informacia aRniSnul proeqtTan dakavSirebiT.

miixedavad informaciis nakl ebobisa, CaqvSi mosaxl eobam didi interesi gamoxata proeqtis mimarT, ris gamoc, saj aro ganxil vis adgil i, saWiro farTis ar arsebobis gamo, Seicval a da nacvl ad CaqvSi gameobis Senobisa gaimarTa CaqvSi mdebare sastumro oazisi. Tavdapirvel ad SerCeul i adgil is saj aro ganxil visTvis Seuferebl obis gamo, darCa STabeWdil eba, rom wina Sexvedrebis msgavsad aRniSnul saj aro ganxil vasac unda hqonoda formal uri xasiaTi.

saj aro ganxil visas aRmoCnda, rom proeqtTan dakavSirebiT informacias TviT CaqvSi rwmunebul ic ki ar fl obda, rac aseve naTI ad metyvel ebs proeqtis Sesaxeb sazogadoebis / dainteresebul mxareTa informirebul obis xarisxe.

IV. Si naar sobri vi Seni Svnebi

1. teritoriis SerCeva nagavsayrel is asaSenebl ad

rogorc saj aro ganxil vebisas gaxda cnobil i, proeqtis fargl ebSi nagavsayrel is adgil is al ternativebis analizi efuzneba 2006 wl is 20 seqtembers gamoqveynebul kvl evas, romelic momzadda **TACIS**-is .teqniki daxmareba sainvesticio proeqtebis momzadebasi Savi zRvis auzis qveynebisaTvis.² proeqtis fargl ebSi³. damatebiTi kvl eviTi samuSaoebi nagavsayrel is adgil mdebareobis al ternativebis mosaziebl ad ar Sesrul ebul a. garda amisa, yuradsaRebia is faqtic, rom proeqtis konsul tantebis gancxadebiT, praqtikul ad, CaqvSi SesaZl o nagavsayrel is daxurvis Semdeg aWaris regionSi aRar rCeba Sesaferisi teritoria axal i nagavsayrel isaTvis. aRniSnul i da aseve "myari sayofacxovrebo narCenebis marTva aWaris avtonomiur respublikaSi" proeqtis miznebic metyvel ebs imaze, rom proeqtis konsul tantebma am etapeze ufro meti Zalixmeva unda gawion aWaraSi narCenebis marTvis al ternatiuli (nagavsayrel is mowyobisgan gansxvavebul i) meTodebis danergvis SesaZl ebl obebis gamosavl enad.

2. saTburi airebis Segroveba da dawva

proeqtis garemoze zemoqmedebis Sefasebis dokumentis 8.3.1 Tavis Tanaxmad, unda moxdes organuli an nawil obriv organuli narCenebis damarxvis Sedegad warmoqmnil i airebis, Ziritadad, meTanisa da naxSirorJangis Segroveba da dawva, "winaaRmdeg SemTxvevasi moxdeba usiamovno sunis gavrceleba axl omdebare teritoriaze da atmosferosi saTburi gazebis Semcvel oba gaiZRdeba."

² 2006 wl is 20 seqtemberi;

³ proeqtis garemoze zemoqmedebis Sefasebis dokumentis danarTi # 1;

rogorc saj aro ganxil vebze gaxda cnobil i, warmoqmnil i airebis el eqtroenergiad gardaqmnis SesaZl ebl oba dawunebul iqna proeqtis konsul tantebis zepirsityvieri gaTvl ebis gamo, rom el eqtroenergiis gardaqmna am mocul obis nagavsayrel ebisTvis ekonomikurad mizanSeuwonel ia. zepirsityvieri gaTvl ebi ar SeiZl eba CaiTval os warmoqmnil i airebis el eqtroenergiad gardaqmnis SesaZl ebl obis ugul vebel yofis sakmaris pirobad.

3. social uri zemoqmedeba

garemoze zemoqmedebis Sefasebis dokumentis me-10 TavSi ganxil ul ia proeqtis social uri zemoqmedeba. am TavSi ganxil ul ia nagavsayrel is teritoriaze da mis mimdebare dmcxovre b mosaxl eobaze nagavsayrel is zemoqmedeba. samwuxarod, am TavSi araferia naTqvami nagavsayrel is rogorc social ur, aseve ekonomikur zegavl enaze mezobl ad arsebul i sofl ebis macxovrebl ebze (1 km-mde manZil i).

Caqvis mosaxl eobis Semosavl is erT-erT mniSvnel ovan wyaros turizmi warmoadgens. Caqvi mdebareobs zRvis sanapiroze, gaaCnia ul amazesi xedebi (erTdroul ad rogorc zRvis aseve mTis), nagavsayrel is SesaZl o pol igonis maxl obl ad arsebul i sofl ebSi (Caisubani, me-7 raioni) viTardeba mekal maxeoba, sadac dasaqmebul i arian adgil obrivi macxovrebl ebi da sofl is mosaxl eobas aqvs sofel Si Sesabamisi infrastruqturis mowyobis samomavl o gegmebi, romelic ufro meti turistebis mozidvis saSual ebas miscems maT da Sesabamisad, xel s Seuwyobs rogorc Caqvis turistul centr ad gadaqcevas, aseve adgil obrivi mosaxl eobis dasaqmebasa da maTi Semosavl ebis zr das.

zemoxsenebul i mizezebis gamo, aRniSnul teritoriaze nagavsayrel is aSenebis SemTxvevaSi, seriozul i safrTxis qveS SesaZl ebel ia aRmoCndes sofl is mosaxl eobis rogorc amJamindel i Semosavl ebi, ise samomavl o gegmebi, rac aucil ebl ad unda iqnes detal urad Seswavl il i proeqtis konsul tantebis mier.

4. nagavsayrel is fuZis dainstal ireba

proeqtis garemoze zemoqmedebis Sefasebis dokumentis 9.2 Tavis Tanaxmad, "nagavsayrel is fuZe moewyoba nagavsayrel ebis Sesaxeb evrokavSiris direktivis Tanaxmad. sadrenaJo fenis qveS moewyoba wyal gauntari samosi wyl isa da niadagis dabinZurebis minimumamde Semcirebis mizniT. mimdebare teritoriidan gruntis wyl ebis potenciuri Cadinebis Tavidan acil ebis mizniT nagavsayrel ze arsebul i yvel a nakadi (ru) amoivseba xreSiT aseTi daubinZurebel i wyl is nagavsayrel is teritoriidan gadagdebis mizniT".

CaqvSi gamarTul saj aro Sexvedraze aRiniSna, rom sadrenaJo fenis qveS wyal gauntari samosis mowyoba Tavdapirvel etapze ar aris aucil ebel i mTel i teritoriisaTvis da misi mowyoba SesaZl ebel ia moxdes TandaTanobiT, vinaidan mTel i am teritoriis wyal gauntari samosis mosawyobad saWiroa 4 mil ion i evro. es garemoeba ar iyo naxsenebi garemoze zemoqmedebis Sefasebis dokumentSi. iseve rogorc proeqtSi, arsad aris naxsenebi is, Tu rogor moxdeba aRniSnul i procesis monitoringi da ra garantiebia Cadebul i proeqtSi imisa, rom moxdeba nagavsayrel is fuZis TandaTanobiTi dainstal ireba evrokavSiris direktivis Sesabamisad.

5. *monitoringis sistema*

rogorc saj aro ganxil vebisas gaxda cnobil i, proeqtis konsul tantebs ar aqvT naTel i warmodgena imaze, Tu rogor moxdeba proeqtis dokumentSi gawerili qmedebebis real obaSi ganxorciel ebis monitoringi, proeqtSi efeqturi monitoringis sistemis ararsebobs gamo. rogorc Sexvedraze gairkva proeqtis ganxorciel ebaze praqtikul ad pasuxs agebs aWaris mTavroba, Tumca garantiebi imisa, rom proeqti ise ganxorciel deba rogorc dokumentaciaSia mocemul i, ar arsebobs, rac seriozul eWvebs badebs imisas, rom proeqti ar iqneba saTanadod ganxorciel ebul i.

6. *momsaxurebis tarifebi*

vinai dan aRniSnul i proeqtis nawil is dafinanseba moxdeba 3 mil ioni evros odenobis sexiT, romel sac gamoyofs evropis rekonstruqciisa da ganvitarebis banki, aucil ebel ia, winaswar iqnes gansazRvrul i nagavsayrel is momsaxurebis tarifebi aWaris mosaxl eobisaTvis. aseve unda iqnes gansazRvrul i da gaTval iswinebul i SeRavaTebi social urad daucvel i oj axebisTvis proeqtis mTel i sasicocxl o cikl is (35 wl is) ganmavl obaSi ⁴.

7. *mesame nagavsayrel is daxurva*

garemoze zemoqmedebis Sefasebis dokumentis 2.3.2 TavSi aRniSnul ia, rom "nagavsayrel is daxurvis Semdeg narCenebis ganTavsebis mizniT xdeboda baTumis nagavsayrel is gamoyeneba, magram sawvavis didi xarjis gamo, gaxsna droebiTi nagavsayrel i qobul eTis municipal itetis mier". qobul eTSi gamarTul saj aro ganxil vase aRiniSna, rom droebiT nagavsayrel s ar gaaCnia aranairi nebarTva da Sesabamisad warmoadgens ukanono nagavsayrel s.

proeqtis konsul tantis mier aRniSnul i probl emis mogvarebisaTvis rekomendebul i iyo axal i nagavsayrel is gaxsnis Semdgom arsebul i droebiTi nagavsayrel idan nagvis Segroveba da gadatana. Tumca, proeqtis ganxorciel ebis droisTvis, aRniSnul droebiT nagavsayrel ze mosal odnel ia didi mocul obiT narCenebis akumul ireba, rac SeuZl ebel s gaxdis narCenebis gadatanas axal nagavsayrel ze. Sesabamisad, arsebobs safrTxe imisa, rom axal i nagavsayrel is gaxsnis Semdeg ukanonod operirebadi nagavsayrel i ar iqneba saTanadod daxurul i.

V. *rekomendaciebi*

zemoT aRniSnul i sakiTxebis gaTval iswinebiT, mi gvaCnia, rom:

- im pirobebSi, Tu nagavsayrel is teritoria winaswar iqna SerCeul i da SeTanxmebul i/damtkicebul i, dRes mimdinare aWaris myari narCenebis marTvis proeqtis ganxil vis procedurebi atarebs mxol od formal ur xasiaTs da yovel gvar azrs aris mokl ebul i.
- sazogadoebis saTanadod informirebis SemTxvevaSi, aRniSnul i saj aro Sexvedrebi iqneboda gacil ebiT ufro sasargebl o, rac sabol oo j amSi, proeqtze dadebiT zegavl enas iqoniebda.

⁴ proeqtis garemoze zemoqmedebis Sefasebis dokumentis 7.6 Tavi

proექტის უსუალო ზეგავლენის ღვეს მოქცეული ადგილობრივი მოსახლეობის უკეთეს ინფორმირებასა და პროექტის მართვას მონაწილეობის უზრუნველყოფის მიზნით, აუცილებელია მოსახლეობისათვის გარკვეული დროის მიხედვით, რათა ისინი უკეთეს გაეცნონ პროექტის სასურველია, ასევე გაიმართოს სამუშაო სხვედრები მოსახლეობასთან, რასაც გარკვეული ადგილებზე პროექტის კონსულტანტები. ამასთან, მშენებლის ალტერნატივა გამოთვლამ აჩვენა სამუშაო სხვედრებზე დასწრების სურვილი.

შენიშნულია, პროექტის სათანადოდ განხორციელებას აუცილებელია:

- დამატებითი კვლევების ჩატარება სანიტარული ნაგავსაყრელის ტერიტორიის სერვისის მიზნით. იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი ტერიტორია ვერ იქნება მოზიებული ალტერნატიული რეგიონში, შესაძლებელია ასევე, შესვლილი იქნეს საერთო რეგიონული ნაგავსაყრელი (მაგ., ალტერნატიული) მოწყობის ალტერნატივა. აგრეთვე, არ უნდა იქნეს დავიწყებული ნარჩენების მართვის ალტერნატიული მეთოდები და მათი გამოყენების შესაძლებლობების ანალიზი;
- გაკეთდეს ნარჩენების სედეგად ვარმოქმნილი აირების ელექტროენერჯიად გარდაქმნის საკითხის დეტალური ანალიზი, სადაც გაანგარიშებული იქნება ვარმოქმნილი აირების ელექტროენერჯიად გარდაქმნის ეკონომიკური მიზანშეწონილობა არამარტო ახალი ნაგავსაყრელისათვის, არამედ უკვე არსებული ნაგავსაყრელისათვისაც (გობული, ბათუმი). თუ კვლევების სედეგად აღმოჩნდა, რომ აირების ელექტროენერჯიად გარდაქმნა ეკონომიკურად მიზანშეწონილია, მხოლოდ ამის შემდეგ მოხდეს აირის სეგრეგაციისა და დაწვის ალტერნატივების ანალიზი;
- სასიცოცხლოდ აუცილებელია, რომ პროექტის კონსულტანტებმა ჩაატარონ პროექტის სოციალური ზეგავლენის სირრმისეული ანალიზი და განსაზღვრონ შესაბამისი სემარბილები რისკების პოტენციური ნაგავსაყრელის მიმდებარედ არსებული სოფლების მაცხოვრებლებისათვის;
- იმისათვის, რომ თავიდან იქნეს აცილებული ყველაფერი და ნიადაგის დაბინძურება, აუცილებელია მთელი ტერიტორიის ყველაფერი ფენიტ დაფარვა ან პროექტის შესაბამისი ნაწილი და მყარი გარანტიების ჩადება, რომ ტანდატანობით მოხდეს აჩვენა სურვილი ყველაფერი სამოსის მოწყობა;
- პროექტის კონსულტანტების მიერ მოხდეს მონიტორინგის სრული ყოფილი სისტემის შემოწმება, რომელიც პროექტის შესაბამისი სტანდარტებით განხორციელდება უზრუნველყოფის;
- გზის დოკუმენტიცალებე თავად გამოიყოს ტარიფების დეტალური ანალიზი (სოციალური ურად დაუცველი ფენების ინტერესთა დაწვის მექანიზმების გატვირთვით) ნაგავსაყრელის არსებობის მთლიანი პერიოდისათვის;
- პროექტის გატვირთვით იქნეს ასევე გობული ანალიზი არსებული უკანონო დროებითი ნაგავსაყრელის დაწვის საკითხიც, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად.

ასოციაცია "მშენებლის ალტერნატივა"

მისამართი: ყიფსისის 5ა, მე-4 სადარბაზო, მე-7 სართული

ტელ: (995 32) 22-16-04, 22-38-74 ფაქსი: (995 32) 22-38-74

ელ.ფოსტა: datochipashvili@caucasus.net